

УДК 021.4-028.45:001.102:027.7:378.4(477.74-21)

DOI: [http://dx.doi.org/10.18524/2304-1447.2019.2\(22\).180375](http://dx.doi.org/10.18524/2304-1447.2019.2(22).180375)

Подрезова Марина Олексіївна,

директор Наукової бібліотеки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна

тел.: (048) 722 12 10

e-mail: library@onu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-5821-3402

Ляху Ольга Ігорівна,

завідувачка відділу інформаційно-аналітичного

моніторингу Наукової бібліотеки

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Преображенська, 24, м. Одеса, 65082, Україна

тел.: (048) 722 12 10

e-mail: lib_analitic@onu.edu.ua

**ЕТАПИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
ОНУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА**

В статті розглянуто поступове впровадження інформаційно-аналітичної сфери в діяльність Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, створення та розвиток відділу інформаційно-аналітичного моніторингу. Розвиток інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотеці приводить до постійного оновлення та трансформації послуг для користувачів відділу. Основними користувачами послуг є науковці та члени редакційних колегій періодичних видань університету.

Наразі основними напрямками, на які направлена робота відділу є сприяння підвищення публікаційної активності, моніторинг публікаційної активності вчених та рейтингів ЗВО, сприяння висвітленню доробків вчених, інформаційний та технічний супровід університетських періодичних видань, включення періодичних видань до національних та міжнародних ресурсів, безкоштовний доступ до електронних ресурсів наукової інформації.

Відзначено, що основними інструментами в роботі над моніторингом наукової активності є наукометричні бази, перш за все: Scopus та Web of Science, які є не тільки ресурсами для відслідковування останніх та актуальних наукових робіт в авторитетних виданнях в усіх напрямках науки та допомагають у пошуках і виборі видання для опублікування власних наукових публікацій, а й мають розширені можливості аналізу публікаційної активності. Крім цього, зазначена роль репозитарію ОНУ, який є ресурсом для популяризації наукових досягнень і відображення наукового потенціалу ОНУ.

Відзначено успіхи в розвитку культури періодичних видань, які були досягнуті в процесі спільної роботи бібліотеки та членів редакційних колегій.

Розглянуті напрямки роботи є перспективними для розвитку Наукової бібліотеки, в процесі реалізації основного завдання – забезпечення інформаційних

потреб університету. Завдяки даному виду діяльності бібліотека включена в науковий процес на кожному етапі від надання доступу до актуальної інформації до розповсюдження наукових результатів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, наукометричні дослідження, Наукова бібліотека ОНУ, інформаційні ресурси, науково-видавнича діяльність університету, репозитарій, наукометричні бази даних.

У зв'язку зі стрімким зростанням інформаційних потоків, глобальною інформатизацією суспільства, ускладненням читацьких запитів тощо, в 2012 р. було прийняте рішення про реорганізацію інформаційно-бібліографічного відділу та створення на його базі інформаційно-аналітичного сектору. Поява даного сектора стала інновацією як для відділу, так і для бібліотеки в цілому.

На той час основною метою сектору було підвищення якості видавничої продукції університету та просування періодичних видань у глобальному науковому середовищі. Діяльність сектору була сфокусована переважно на інформаційному забезпеченні читачів, формуванні тематичних баз даних, виконанні усних і письмових бібліографічних запитів локальних і віддалених користувачів на базі фондів і довідково-бібліографічного апарату, формуванні інформаційної культури читачів шляхом проведення індивідуальних і групових консультацій з організації та методики довідково-бібліографічної роботи, пошуку і використання джерел інформації, включаючи електронні ресурси.

Зважаючи на розширення функціональних повноважень згідно з потребами ЗВО та впровадження таких напрямків як інформаційно-аналітичне забезпечення науково-видавничої діяльності університету; формування та удосконалення бібліографічної культури періодичних видань; інтеграція університетських видань та результатів науково-дослідницької діяльності вчених університету у вітчизняні та світові наукометричні бази, за рішенням вченої ради Одеського національного університету імені І. І. Мечникова від 29 березня 2016 р. у структурі Наукової бібліотеки сектор реорганізовано у відділ інформаційно-аналітичного моніторингу.

Основними користувачами послуг є наукова спільнота та члени редакційних колегій періодичних видань університету. Відділ вирішує дві основні задачі: з одного боку – це сприяння публікаційній активності вчених в провідних періодичних виданнях та підвищення наукометричних показників університету, з іншого – удосконалення університетських періодичних видань до міжнародного рівня.

Окреслимо основні завдання відділу:

1. Підвищення публікаційної активності.

З 2016 р. в рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в університеті, відділ інформаційно-аналітичного моніторингу приймає участь в просвітницькій роботі. За цей час загалом було проведено 40 практичних семінарів з молодими науковцями та професорсько-викладацьким складом, де порушу-

вались питання щодо наукометрії, пошуку наукової інформації та самоархівування.

Крім цього проводиться інформаційно-консультативна підтримка науковців університету з питань пошуку видань для опублікування статей у виданнях, що індексуються наукометричними базами даних, перевірки власних показників публікаційної активності, пошуку наукової інформації в наукометричних базах даних, з питань самоархівування, оформлення університетських періодичних видань та інтеграції їх у міжнародний простір тощо, загалом з 2014 по 2018 рр. було надано 625 очних та 2722 заочних консультацій.

Слід зазначити, що значно збільшилася кількість проведених консультацій. У 2018 р. було проведено 1164 очних і заочних консультацій, що на 58 % більше, ніж у 2017 р.

Зворотній зв'язок від науковців та редакційних колегій дозволяє отримувати відгуки та пропозиції для аналізу потреб наших користувачів, за рахунок чого вводяться нові послуги та розробляються або актуалізуються інструкції та рекомендації, які публікуються на сайті Наукової бібліотеки.

2. Моніторинг публікаційної активності вчених та рейтингів ЗВО.

В процесі обслуговування інформаційних потреб університету проводиться моніторинг публікаційної активності вчених університету в базах даних Scopus та Web of Science. Загальна кількість штатних наукових та науково-педагогічних працівників, які підпадають під моніторинг наукометричних показників сягає більш ніж 1000 осіб.

Загальні наукометричні показники університету станом на 01.10.19:

	Scopus	Web of Science Core Collection
Загальна к-ть статей	3 525	4 856
Загальна к-ть цитувань	21 291	24 020
Індекс Гірша	61	60

Згідно рейтингу університетів України за показниками Scopus 2019 р., ОНУ вже декілька років стабільно посідає п'яту сходинку.

За п'ятирічний (2014–2018 рр.) період найбільшу кількість статей було опубліковано з природничих наук: астрономії, фізики і хімії. Але також необхідно відзначити, що в перші 10 галузей наук за кількістю опублікованих робіт входять і такі категорії, як соціальні науки, бізнес та економіка, і освіта. На гуманітарні та соціальні науки в цілому припадає 10–15 % опублікованих, співробітниками університету, робіт в журналах Scopus і Web of Science.

Зважаючи на те, що моніторингом публікаційної активності в наукометричних базах даних в університеті займається виключно бібліотека, то результати використовуються:

- для індивідуального аналізу вченого;

- для аналізу групи вчених, наприклад, в підготовці документів для конкурсу наукових проектів;
- для річного звіту;
- для документів про виконання критеріїв надання та підтвердження статусу національного;
- для конкурсу виконавців держзамовлення тощо.

З урахуванням того, що даний процес діє на регулярній основі, постало питання оптимізації даного процесу: була створена внутрішня база вчених з усіма профілями та наукометричними показниками. А перелік робіт з Web of Science формуємо за допомогою бібліографічного менеджера EndNote, що не тільки дозволяє швидко оформити бібліографію вченого, але й в подальшому скорочує час на пошук статей автора.

Також для мінімізації похибок при ідентифікації вчених в наукометричних базах даних проводиться робота по об'єднанню профілів у Scopus та сприянню реєстрації науковців у ResearchID, ORCID та Google Scholar.

Крім цього повний моніторинг дозволяє виявляти статті вчених ОНУ, які не увійшли в профіль організації, тим самим корегувати його та збільшувати загальні показники університету.

3. Сприяння висвітленню доробків вчених.

З 2017 р. в зону відповідальності відділу почала входити робота з вченими університету щодо сприяння поповненню електронного архіву-репозитарію ОНУ імені І. І. Мечникова. Передвісником цього рішення стало підвищення попиту на інформаційно-аналітичний супровід з боку вчених університету, збільшення кількості консультацій.

Були переглянуті та удосконалені установчі документи з урахуванням нових тенденцій. Згідно з оновленим Положенням для розміщення в репозитарій ОНУ приймаються наукові роботи всіх типів авторами, яких є виключно існуючі або колишні наукові та науково-педагогічні працівники. Проводився пошук нових можливостей поповнення архіву, одним з яких став пошук повнотекстових документів у відкритих джерелах інформації, що допомогло додатково за 2018 р. поповнити репозитарій більше 1300 публікаціями.

Загальна кількість наукових робіт представлених в архіві-репозитарії, станом на 01.10.2019 р., становить 24 113 документа, за останній рік завантажено більше 40 % всього контенту.

4. Інформаційний та технічний супровід університетських періодичних видань.

Одеський національний університет є видавцем 27 наукових періодичних видань. За роки співпраці з редакційними колегіями спільно працюємо над ключовими проблемними питаннями.

- Базові вимоги: наявність в усіх виданнях резюме та ключових слів англійською мовою; оформлення бібліографії згідно з міжнародними стилями цитування (References); проведення незалежного рецензування та дотримання етичних норм.

- Створення сайтів. З 2014 р. Наукова бібліотека співпрацює з видавничою службою УРАН щодо представлення університетських періодичних видань на технологічній платформі «Наукова періодика України», таким чином на даний час на базі Open Journal Systems (OJS) вже успішно функціонують 26 сайтів університетських видань. Участь у даному проєкті дає можливість оперативного отримання оновлення сайтів, які виникають у зв'язку з розвитком цього напрямлення та підключати сайти до індексації випусків в базах даних та каталогах (наприклад, таких як Google Scholar, Bielefeld Academic Search Engine, WorldCat тощо). Крім цього університетські видання отримують суміжні послуги, одним з таких є реєстрація в агенції CrossRef унікальних ідентифікаторів статей – Digital Object Identifier (DOI), яка проводиться з 2015 р., та в цьому році у зв'язку з новим Порядком щодо фахових видань, а саме обов'язкового присвоєння кожному опублікованому матеріалу міжнародного цифрового ідентифікатора DOI був заключений договір на реєстрацію 1000 статей, що дозволяє покривати майже всю університетську періодику.
- Іноземні члени редколегії/рецензентів. У зв'язку з вимогами Порядку формування Переліку наукових фахових видань України (затв. наказом МОНУ № 32 від 15.01.2018) у багатьох журналах виникла необхідність змінювати склад редакційної колегії та рецензентів. В даному питанні співробітники відділу допомагають у пошуках науковців за критеріями Порядку та надають консультації щодо включення наукового видання до Переліку наукових фахових видань України.

5. Включення періодичних видань до національних та міжнародних ресурсів.

Для розширення доступу до періодичних видань проводиться постійний пошук і аналіз міжнародних баз даних для подальшого включення видань. Слід зазначити, що співробітники відділу аналізують бази даних і проводять відбір якісних ресурсів для включення періодичних видань університету щоб обійти «псевдометрики», які можуть завдати негативний відбиток на репутації видань.

Наразі періодичні видання ОНУ приймають участь в українських ініціативах, таких як «Наукова періодика України» НБУВ Вернадського, технологічна платформа «Наукова періодика України» видавничої служби УРАН та представлені у міжнародних базах даних і ресурсах, таких як три видання на провідній мільтидисциплінарній платформі EBSCO; дванадцять видань у базі даних в галузі гуманітарних наук з Центральної, Східної та Південно-Східної Європи Slavic Humanities Index; вперше з 2018 р. подання анкет всіх двадцяти семи наукових періодичних видань для проходження щорічної індексації в Index Copernicus Journals Master List та розпочато завантаження випусків за останні 4 роки у ICI World of Journals для розрахунку цитування Index Copernicus (вже завантажено 5417 статей (288 випусків); включення чотирьох видань до каталогу журналів відкритого доступу Directory of Open Access Journals.

Крім цього університетські видання представлені в Base-search, CiteFactor и Advanced Sciences Index та інших пошукових системах.

6. Безкоштовний доступ до електронних ресурсів наукової інформації.

В процесі роботи з базами даних з метою просування періодичних видань до ресурсів, реалізуючи головну задачу бібліотеки – надання доступу до інформації, відділом були підготовлені заявки та документація, що сприяло отриманню безкоштовного доступу до електронних ресурсів наукової інформації для університету:

- Доступ до електронних реферативних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, діє з 2016 р., а з листопада 2017 р. завдяки проходження конкурсу та включенню університету до переліку вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться в сфері управління Міністерства освіти і науки України, яким надається безкоштовний доступ (Наказ №1286 від 19.09.2017 р. та №1213 від 06.11.2018 р.).
- Доступ до бази Slavic Humanities Index, яка надає повнотекстові наукові матеріали в галузі гуманітарних наук з Центральної, Східної та Південно-Східної Європи, було отримано на безкоштовній основі завдяки двосторонній угоді, яка передбачає розміщення 12 періодичних видань університету на зазначеному ресурсі.

Необхідно зауважити, що діяльність відділу відрізняється від традиційних видів робіт університетської бібліотеки, але направлена на виконання одного з основних завдань – забезпечення інформаційних потреб університету. В процесі трансформації наукової діяльності вченого, поступово змінюються і корегуються послуги, які надаються науковій спільноті. Перспективи подальшого розвитку роботи відділу вбачаємо в таких напрямках, як розповсюдження архівних випусків університетських видань для пропагандування та інтеграції наукових напрацювань університету в національні та світові бази даних, залучення все більшої кількості вчених до проектів відкритої науки.

Список використаної літератури:

1. Бахчиванжи Г. Інформаційно-аналітичний сектор університетської бібліотеки / Г. Бахчиванжи // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2014. – Т. 19, вип. 1(11). – С. 93–100.
2. Ляху О. І. Публікаційна активність вчених ОНУ ім. І. І. Мечникова: тенденції і перспективи [Електронний ресурс] / О. І. Ляху // Lex bibliothecam et ars bibliothecam: periculum est in mora : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Одеса, 9 листоп. 2018 р.) / під ред.: Г. О. Ульянової, Т. Ю. Іванійчук ; відп. за вип. Н. І. Зубченко ; НУ «Одес. юрид. акад.», Наук. б-ка. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11233> (дата звернення: 10.10.2019). – Загол. з екрана.
3. Подрезова М. О. Бібліографічна культура періодичного видання як напрямок інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки / М. О. Подрезова // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2013. – Т. 18, вип. 1(9). – С. 105–114.
4. Подрезова М. О. Погляд крізь століття: Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова / М. О. Подрезова // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. – 2017. – Т. 22, вип. 2(18). – С. 13–34. – DOI: 10.18524/2304-1447.2017.2(18).118139.
5. Рейтинг університетів за показниками Scopus 2019 року [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/rating/64398/> (дата звернення: 10.10.2019). – Загол. з екрана.

References:

- [1] Bakhchyvanzhy H. P. Informatsiino-analitychnyi sektor universytetskoj biblioteki [Informational and analytic section of the university library]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Bibotekoznavstvo, bibliografoznavstvo, knyhoznavstvo* [Odesa National University Herald. Library studies, Bibliography studies, Bibliology]. 2014, vol. 19, no. 1(11), pp. 93–100.
- [2] Liakhu, O. I. Publikatsiina aktyvnist vchenykh ONU im. I. I. Mechnykova: tendentsii i perspektyvy 2018. [Publishing activity of scientists Odessa I. I. Mechnikov National University: trends and prospects]. *Lex bibliothecam et ars bibliothecam: periculum est in mora: National Scientific and Practical Conference* (Odessa, 9 November 2018). Available at: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/11233> [10 October 2019].
- [3] Podrezova M. O. Bibliografichna kultura periodychnoho vydannia yak napriamok informatsiino-analitychnoi diialnosti biblioteki [Bibliographic culture of periodical as a direction of informational and analytical work of library]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Bibotekoznavstvo, bibliografoznavstvo, knyhoznavstvo* [Odesa National University Herald. Library studies, Bibliography studies, Bibliology]. 2013, vol. 18, no. 1(9), pp. 105–114.
- [4] Podrezova M. O. Pohliad kriz stolittia: Naukova biblioteka Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnykova [Look through centuries: Scientific library of Odessa I. I. Mechnikov National University]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Bibotekoznavstvo, bibliografoznavstvo, knyhoznavstvo* [Odesa National University Herald. Library studies, Bibliography studies, Bibliology]. 2017, vol. 22, no. 2(18), pp. 13–34. DOI : 10.18524/2304-1447.2017.2(18).118139.
- [5] Reitynh universytetiv za pokaznykamy Scopus 2019 roku [The rating of universities on Scopus 2019 indicators]. Available from: <http://osvita.ua/vnz/rating/55425/> [10 October 2019].

Надійшла 28.08.2019 р.

Подрезова М. А.,

директор Научной библиотеки
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина
тел.: (048) 722 12 10
e-mail: library@onu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5821-3402

Ляху О. И.,

зав. отделом информационно-аналитического мониторинга Научной библиотеки
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова
ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина
тел.: (048) 722 12 10
e-mail: lib_analitic@onu.edu.ua

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ОНУ ИМЕНИ И. И. МЕЧНИКОВА

В статье рассмотрено постепенное внедрение информационно-аналитического направления в деятельность Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова, создание и развитие отдела информационно-аналитического мониторинга. Развитие информационно-ана-

литической деятельности в библиотеке приводит к постоянному обновлению и трансформации услуг для пользователей отдела. Основными пользователями услуг являются ученые и члены редакционных коллегий периодических изданий университета.

В настоящее время основными направлениями, на которые направлена работа отдела: содействие повышению публикационной активности, мониторинг публикационной активности ученых и рейтингов университета, содействие распространению научных работ ученых, информационное и техническое сопровождение университетских периодических изданий, включение периодических изданий в национальные и международные ресурсы, бесплатный доступ к электронным ресурсам научной информации.

Отмечено, что основными инструментами в работе над мониторингом научной активности является наукометрические базы, прежде всего, такие как Scopus и Web of Science, которые являются не только ресурсами для отслеживания последних и актуальных научных работ в авторитетных изданиях по всем направлениям науки и помогают в поисках и выборе изданий для опубликования собственных научных публикаций, но и имеют расширенные возможности анализа публикационной активности. Кроме этого, отмечена роль репозитория ОНУ – ресурса для популяризации научных достижений и отображения научного потенциала университета.

Отмечены успехи в развитии культуры периодических изданий, которые были достигнуты в процессе совместной работы библиотеки и членов редакционных коллегий.

Рассмотренные направления работы являются перспективными для развития Научной библиотеки, в процессе реализации основной задачи – обеспечение информационных потребностей университета. Благодаря данному виду деятельности библиотека включена в научный процесс на каждом этапе: от предоставления доступа к актуальной информации до распространения научных результатов.

Ключевые слова: инновационная деятельность, Научная библиотека ОНУ, информационные ресурсы, научно-издательская деятельность университета, наукометрические базы данных.

Podrezova M. O.,

Director of the Scientific Library
Odessa I. I. Mechnikov National University
24 Preobrazhenska St., Odessa, 65082, Ukraine
tel.: (048) 722 12 10
e-mail: library@onu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-5821-3402

Liakhu O. I.,

Chief of the Department of Information and
Analytic Monitoring of the Scientific Library
Odessa I. I. Mechnikov National University
24 Preobrazhenska St., Odessa, 65082, Ukraine
tel.: (048) 722 12 10
e-mail: lib_analitic@onu.edu.ua

**STAGES OF DEVELOPMENT OF INFORMATION AND
ANALYTICAL ACTIVITIES OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF
THE ODESSA I. I. MECHNIKOV NATIONAL UNIVERSITY**

The article considers the gradual introduction of information and analytical activities in the Scientific Library of the Odessa I. I. Mechnikov National University including establishment and development of the Department of Information and Analytic Monitoring. The development of information and analytical activities in the library promotes permanent updating and transformation of services offered to the users, scholars and members of editorial boards of University journals being a targeted audience.

The main areas of the Department activities can be determined at present as follows: to promote and monitor publication activities of scientists and University ratings as well as to disseminate their research work, to promote information and technical support of University periodicals and their inclusion into national and international resources, to ensure free access to electronic academic information resources.

Sciatic bases such as Scopus and Web of Science are considered to be main tools in monitoring academic activity. Not only are these databases resources for tracking the latest and current scientific works in authoritative publications in all areas of science and helping in the search and selection in order to publish their own papers, but they also have enhanced capabilities to analyze publication activity. In addition, the role of the Repository of the Odessa I. I. Mechnikov National University as a resource for popularizing scientific achievements and potential of the University is highlighted.

The authors praise the progress of the culture of periodicals achieved in the joint work of the library and members of editorial boards.

Examined trends of the Library activities are promising for the development of the scientific library in order to realize the main task of the institution: to provide information needs of the University. It made possible for the Library to be included in the academic process at every stage: from providing access to up-to-date information to disseminating scientific results.

Keywords: innovative activities, scientometric research, Scientific Library of the Odessa I. I. Mechnikov National University, information resources, scientific and publishing activity of the University, repository, scientometric databases.